

УДК 334.108.2:334.724
JEL Classification: M 210

РОЗВИТОК КРЮЇНГОВИХ КОМПАНІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Гребенник Н.Г., к.е.н., доцент
Данченко О.О., аспірант
Одеський національний морський університет

Анотація. Кількість моряків, які працюють на суднах світового флоту, постійно збільшується. Експерти відмічають нестачу офіцерського складу для роботи на морських суднах, у той час як спостерігається надлишок рядових. На це треба звернути увагу країнам–постачальникам на ринку праці моряків.

Україна має значний досвід та великий потенціал в підготовці кадрів для світового флоту: є освітні установи різних ступенів акредитації, сучасні тренінгові центри, розвинена система сертифікації та значна кількість крьюінгових компаній, які спеціалізуються в питанні посередництва при працевлаштуванні моряків.

Сьогодні спостерігається певний дисбаланс між вимогами світового ринку праці моряків та системою підготовки моряків в Україні. Зростає потреба в висококваліфікованих моряках, які спроможні виконувати складні завдання та працювати з сучасним високотехнологічним устаткуванням, яким обладнання нові морські судна.

До шляхів вирішення проблеми подолання розриву між рівнем підготовки випускників навчальних закладів і запитами судноплавного бізнесу слід віднести активізацію взаємодії між бізнес–структурами галузі і морськими навчальними закладами шляхом використання кластерної концепції.

Залучення до співпраці освітніх установ, виробників професійних тренажерів для навчання моряків, розробників сучасного професійного програмного забезпечення та крьюінгових компаній в межах одного кластеру дозволить кожному з учасників сконцентрувати фінансові, матеріальні, трудові та інтелектуальні ресурси на профільному виді діяльності, отримуючи від інших учасників кластеру якісний продукт та послуги, необхідні для забезпечення свого основного виду діяльності.

Вже є значний науковий доробок в цьому питанні і дослідження показало, що наступним кроком на шляху використання кластерної концепції в Україні повинна бути практична реалізація, що дозволить активізувати взаємовигідне співробітництво в сфері підготовки моряків та буде сприяти розвитку крьюінгових компаній.

Ключові слова: крьюінгова компанія, кластерна концепція, морський кластер, підготовка моряків.

CREWING COMPANIES DEVELOPMENT THROUGH THE USE OF A CLUSTER CONCEPT

Natalia Grebennyk, PhD in Economics, Associate Professor
Oleksiy Danchenko, Post-graduate
Odesa National Maritime University

Summary. The number of seafarers working on ships of the world fleet is constantly increasing. Experts note the lack of officers to work on sea vessels, while there is an excess of ratings. The supplier countries in the labour market of seafarers should pay attention to this fact.

Ukraine has considerable experience and great potential in training personnel for the world fleet: there are educational structures of various levels of accreditation, modern training centres, an advanced certification system and a significant number of crewing companies specializing in the seafarers employment mediation.

Today there is a certain imbalance between the requirements of the world maritime labour market and the seafarers training system in Ukraine. There is a growing need for highly qualified seamen who are able to perform complex tasks and work with modern high-tech equipment new sea vessels are rigged with.

A solution to the problem of bridging the gap between the knowledge of educational institutions graduates and the requests of the shipping business can be the activation of interaction between business structures of the industry and marine educational institutions through the use of a cluster concept.

Involvement of educational institutions, crewing companies, manufacturers of professional simulators for training seamen and developers of modern professional software within the framework of a single cluster will allow

each of the participants to concentrate financial, material, labour and intellectual resources on their key activities, receiving from the other cluster participants a quality product and services necessary to ensure its core business.

The existing scientific developments and research have shown that the next step on the way of using the cluster concept in Ukraine should be its practical implementation, which will activate mutually beneficial cooperation in the training of seafarers and will promote the development of crewing companies.

Key words: *crewing company, cluster concept, marine cluster, training of seamen.*

Постановка проблеми. Україна історично є одним з основних учасників міжнародного ринку праці моряків, що обумовлено значним досвідом та великим потенціалом в підготовці, перепідготовці та працевлаштуванні моряків. Зараз ця ситуація посилюється складними економічними умовами в країні.

В Україні є низька освітніх установ різних ступенів акредитації, сучасні тренінгові центри, розвинена система сертифікації та значна кількість кріюінгових компанії, які спеціалізуються в питанні посередництва при працевлаштуванні моряків.

Разом з тим, морський судноплавний бізнес не задоволений рівнем підготовки випускників навчальних закладів України.

Досить гострою і актуальною залишається проблема якості підготовки кадрів у вищих навчальних закладах. До шляхів вирішення проблеми подолання розриву між підготовкою випускників навчальних закладів і запитами судноплавного бізнесу слід віднести активізацію взаємодії між бізнес-структурами галузі і морськими ВНЗ шляхом використання кластерної концепції, тобто потрібно більш широко залучати роботодавців до формування освітніх програм і розширити можливості їх участі в процесі підготовки фахівців для світового флоту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними міжнародних організацій ВІМКО та ISF, які з 1990 року раз на 5 років спільно проводять дослідження ринку праці моряків, в 2015 році в світі було працевлаштовано близько 235 тис. моряків [1].

В роботі [2] визначаються проблеми і потреби кріюінгу, описується робота Асоціації «Всеукраїнське об'єднання кріюінгових компаній» (ВОКК), яка була створена в травні 2014 року з метою підтримки і захисту інтересів компаній, що працюють на ринку працевлаштування моряків за кордоном. Вона об'єднує 45 членів, з яких 28 дійсних і 17 асоційованих. Наводиться, що до числа пріоритетних напрямків ВОКК є співробітництво в рамках трикутника «освіта - підготовка - працевлаштування». Вказується, що кріюінгові компанії повинні більш тісно співпрацювати з морськими навчальними закладами країни. В роботах [3–5] до складу суб'єктів інфраструктури кріюінгового ринку поряд з іншими включені навчальні установи (суб'єкти, які забезпечують ринок) та кріюінгові компанії (суб'єкти, які оформлюють угоди щодо працевлаштування моряків).

Сучасна система підготовки кадрів для світового флоту має враховувати вимоги ринку праці моряків і одночасно відповідати загальносвітовим критеріям якості. В роботі [6] відзначаються ряд недоліків системи підготовки моряків:

- дисбаланс потреб ринку праці моряків та пропозицій начальних закладів за рівнями освіти, спеціальностями та змістом освітніх програм;
- система підготовки кадрів моряків не завжди швидко реагує на зміни тенденцій в судноплавному бізнесі;
- недостатній рівень практичної підготовки випускників навчальних закладів для виконання конкретної професійної діяльності на флоті;
- незадовільний стан матеріально-технічної бази та недолік сучасної навчальної та навчально-методичної літератури.

Фахівці підкреслюють, що потрібний постійний моніторинг стану світового суднобудування та судноплавства, стеження за інноваційними розробкам та своєчасне їх висвітлення в навчальних програмах морських ВНЗ [7].

Подібний аналіз потребує певних витрат часу та фінансових ресурсів. В цьому випадку ВНЗ та кріюінгові компанії можуть об'єднати свої потужності для виконання цього процесу з подальших спільним користуванням результатами моніторингу. Програма кластеризації в морській галузі, яка запропонована в роботі [8], поряд з іншими передбачає Блок «Програма взаємодії», в рамках якого пропонується активізувати співробітництво між основними складовими кластеру: «наука – освіта – бізнес – влада» і доводиться, що сьогодні в Україні присутні для цього всі необхідні передумови.

Невирішені складові загальної проблеми. Сьогодні відсутній механізм взаємодії, який зрозумілий всім учасникам процесу підготовки та працевлаштування моряків. За-

надто багато часу освітні заклади були «відірвані» від потреб ринку праці. Крюїнгові компанії багато зусиль (та ресурсів) витрачають на пошук моряків на замовлення судновласників або операторів суден внаслідок розбалансованості системи підготовки кадрів для роботи на суднах світового флоту.

Формулювання цілі статті. Дослідити перспективи розвитку крюїнгових компаній за допомогою використання кластерної концепції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий торговельний флот для аналізу глобального ринку праці моряків за підсумками 2015 року був визначений на рівні 68723 суден. Кількість моряків, які працюють на суднах світового флоту, за даними Manpower Report 2016 [1], постійно збільшується (рисунок 1).

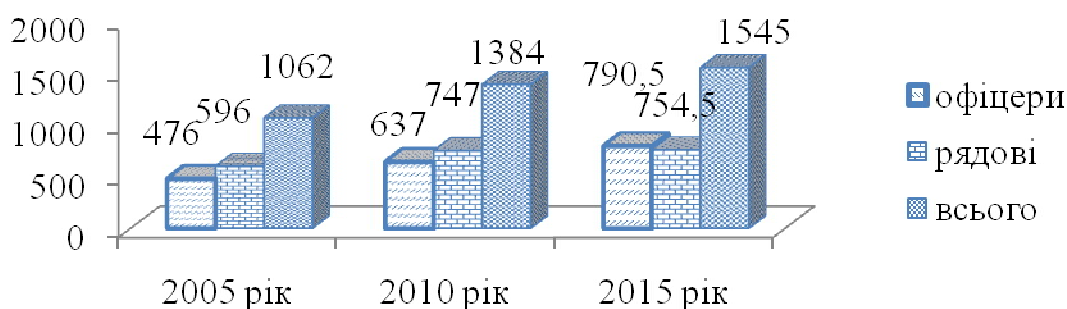

Рисунок 1 – Кількість моряків, які працюють на суднах світового флоту, тис. осіб

Спостерігаються зміни у структурі кількості моряків. Якщо в 2005 році більшу частку складали рядові – 55,6 % від загальної кількості, то в 2015 році частка рядових знизилася до 48,8 % (рисунок 2).

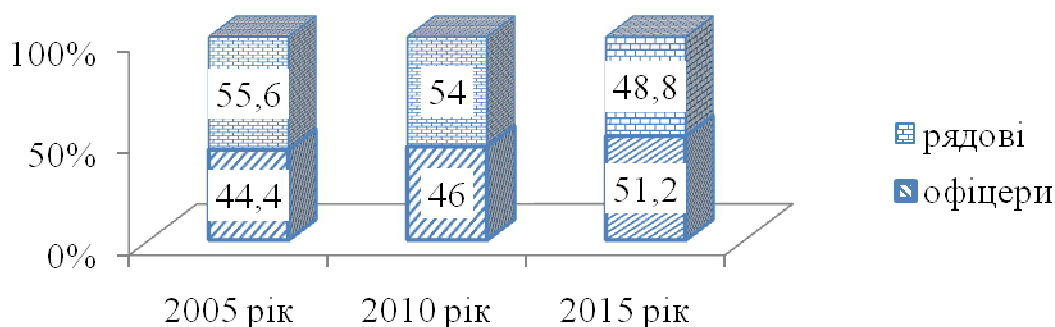

Рисунок 2 – Структура загальної кількості моряків, які працюють на суднах світового флоту, %

Експерти відмічають нестачу офіцерського складу для роботи на морських суднах на рівні 16,5 тис. осіб. У той час, як спостерігається надлишок рядових – близько 119 тис. осіб [9]. На це треба звернути увагу країнам – постачальникам на ринку праці моряків.

Посередництво у працевлаштуванні моряків на морські судна здійснюється крюїнговими компаніями, які відповідно до статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [10] повинні мати відповідну ліцензію для здійснення «посередництва у працевлаштуванні за кордоном»

Механізм отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, а також перелік вимог, обов'язкових для виконання під час провадження зазначеної діяльності наведений у Постанові Кабінету Міністрів України № 1060 від 16.12.2015 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном» [11]. Офіційної інформації про кількість крюїнгових компаній в Україні немає. Дані про кількість суб'єктів господарювання, що мають ліцензію з посередництва у працевлаштуванні

туванні за кордоном за даними Державної служби зайнятості України, наведена на рисунку 3 [12].

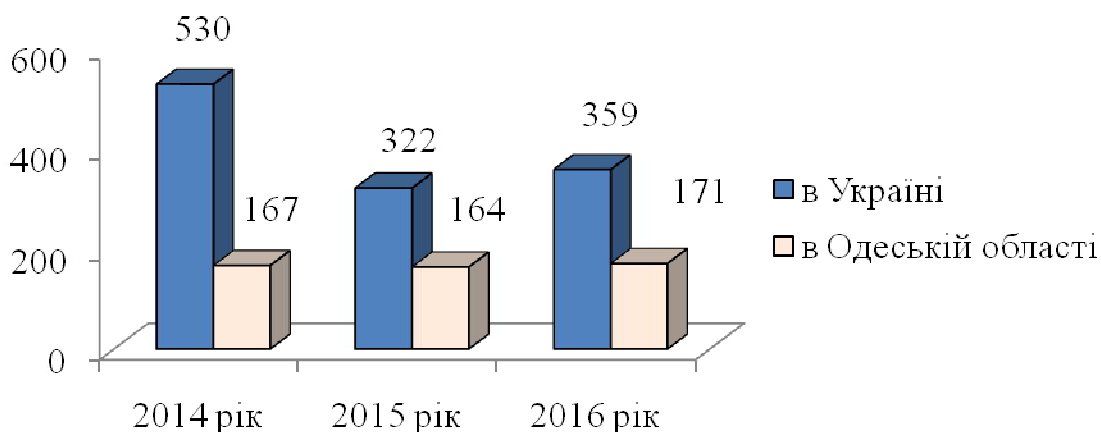

Рисунок 3 – Кількість суб'єктів господарювання, що мають ліцензію з посередництва у працевлаштуванні за кордоном

Спостерігається скорочення суб'єктів господарювання, що мають ліцензію з посередництва у працевлаштуванні за кордоном на загальноукраїнському рівні до 359 компаній в 2016 році – на 47 % у порівнянні з 2014 роком, коли на ринку України працювало 530 таких підприємств. При цьому, в 2016 році відбулося незначне зростання таких суб'єктів в Одеській області.

Інформація про кількість громадян, які працевлаштовані суб'єктами господарювання, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, за даними Державної служби зайнятості України [12], наведені на рисунку 4.

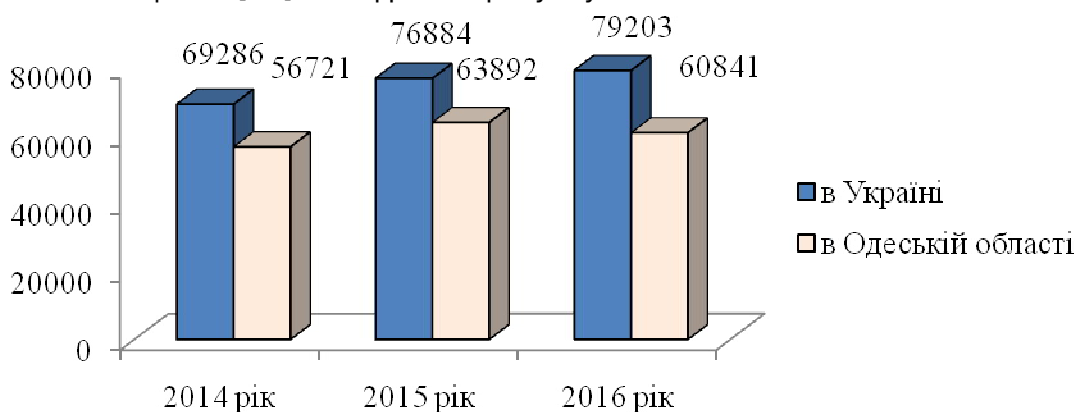

Рисунок 4 – Кількість громадян, працевлаштованих за кордоном, осіб

Слід відзначити зростання кількості громадян, працевлаштованих за кордоном на рівні України. Причиною зниження цього показника за офіційними даними по Одеській області може бути збільшення кількості суб'єктів господарювання, які не відображають в офіційній звітності реальні результати своєї роботи.

За видами економічної діяльності майже половина з усієї України та практично 90 % з Одеської області працевлаштовані у сфері транспорту (рисунок 5).

Саме в цьому сегменті функціонують кривіногві компанії, які в своїй діяльності, враховуючи міжнародний характер їх діяльності, повинні відповідати нормам міжнародного законодавства про працю. Зокрема, у період з 7 по 23 лютого 2006 р. в м. Женеві пройшла 94-а (морська) сесія Міжнародної конференції праці, яка прийняла зведену Конвенцію про працю в морському судноплавстві [13], яка об'єднує всі новітні стандарти з праці на морі. Конвенція переглядає 36 міжнародних договорів, що діють у даний час, уніфікувавши норми, що містяться в них.

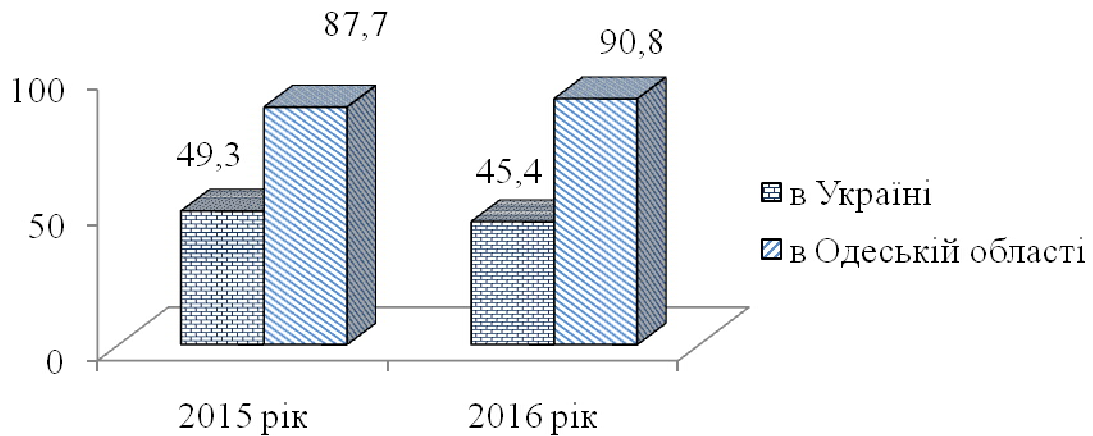

Рисунок 5 – Частка громадян, які працевлаштовані в сфері транспорту, %

Умовою впровадження в дію Конвенції була ратифікація її 30 державами – членами Міжнародної організації праці, чия частка світового тоннажу суден складає 33 %. 20 серпня 2013 року Конвенція вступила в силу та є обов'язковою до виконання.

Дослідженню особливостей функціонування крьюінгових компаній присвячено достатньо наукових робіт. Перелік послуг крьюінгової компанії змінюється в залежності від особливостей її діяльності.

Весь перелік послуг крьюінгової компанії пропонується об'єднати в 2 групи: основні (пошук, підбір і оцінка, найм моряків) та додаткові (організаційно-консультаційні; забезпечувальні та навчальні). Узагальнений перелік послуг крьюінгових компаній за окремими групами наведений на рисунку 6.

Як бачимо, в групі додаткових послуг окремо виділені навчальні послуги, які, як правило, включають поглиблене вивчення професійної англійської мови, а також навчання професії та підвищення кваліфікації з використанням сучасного професійного устаткування, відповідного програмного забезпечення та новітніх методик навчання.

Висока вартість професійного устаткування, необхідного для забезпечення необхідного рівня навчального процесу, обмежує можливості крьюінгових компаній, але цю проблему можна вирішити за допомогою використання кластерної концепції.

Залучення до співпраці освітніх установ, виробників професійних тренажерів для навчання моряків, розробників сучасного професійного програмного забезпечення та крьюінгових компаній в межах одного кластеру дозволить кожному з учасників сконцентрувати фінансові, матеріальні, трудові та інтелектуальні ресурси на профільному виді діяльності, отримуючи від інших учасників кластеру якісний продукт та послуги, які необхідні для забезпечення свого основного виду діяльності.

Концептуальна модель морського кластеру передбачає участь державних органів влади, що в українських реаліях є необхідною умовою ефективного реалізації проекту створення кластеру. До числа основних етапів формування кластеру слід віднести:

- етап 1. Формування ініціативної групи та обґрунтування доцільності створення морського кластеру в певному регіоні на базі оцінки наявності необхідних умов для реалізації кластерної концепції (стан малого бізнесу, наявність галузевих НДІ і ВНЗ і тощо);

- етап 2. Розробка програми дій з урахуванням потреб і можливостей всіх потенційних учасників морського кластера на базі оцінки якості економічної обстановки (виявлення точок перетинання інтересів окремих учасників);

- етап 3. Розробка організаційної структури та формування системи управління морського кластера (вибір організаційної форми, формування органу управління морського кластеру, розробка нормативних документів, що регламентують діяльність морського кластеру тощо) [14].

15 жовтня 2016 року в Херсонській державній морській академії (ХДМА) 17 учасників підписали документи про створення Міжнародного морського кластеру. Серед його учасників є представники іноземних компаній, Міністерства освіти і науки України, керівництва обласної державної адміністрації та інші. Ректор ХДМА В. Ходаковський зазначив, що цей кластер надасть можливість вкладати кошти та інвестувати у розви-

ток матеріально-технічної бази ВНЗ, що буде сприяти підвищенню якості морської освіти [15].

Основні послуги	Додаткові послуги
<ul style="list-style-type: none">• Пошук:<ul style="list-style-type: none">• виявлення моряка в базі даних анкет кріюінгової компанії за характеристиками замовника – судноплавної компанії або оператора судна;• Підбір та оцінка:<ul style="list-style-type: none">• перевірка досвіду роботи, відгуків та рекомендацій моряка в його попередніх компаніях;• медичне обстеження,• тестування професійних навичок;• тестування знань професійної англійської мови;• оцінка особистісних якостей моряка;• Найм:<ul style="list-style-type: none">• організації потрібних віз;• оформленні підпрапорових документів, замовлення авіаквитків;• інформаційна та консультаційна підтримка морякам	<ul style="list-style-type: none">• Навчальні:<ul style="list-style-type: none">• тренінги;• навчання моряків;• підвищення кваліфікації;• Організаційно-консультаційні:<ul style="list-style-type: none">• зв'язки з профспілками і громадськими організаціями;• страхування членів екіпажу від нещасних випадків;• складання і виконання графіку зміни плавскладу;• Забезпечувальні:<ul style="list-style-type: none">• оплата праці моряків (основна, додаткова, премії тощо);• оплата харчування екіпажу на судні;• доставка в порт призначення на борт судна;• постачання робочого одягу і засобів, індивідуальної охорони праці тощо.

Рисунок 6 – Узагальнений перелік послуг кріюінгових компаній за окремими групами

Іншим навчальним закладам та кріюінговим компаніям слід підтримати цю ініціативу та створити кластери в інших великих морських містах. Кріюінгові компанії, які краще інших інформовані про потреби на ринку праці моряків, в межах кластеру можуть виконувати наступні функції:

- інформування ВНЗ про вимоги судовласників та операторів суден до кількісного та якісного складу моряків з врахуванням тенденцій ринку праці моряків;
- співпраця з ВНЗ у розробці освітніх програм з підготовки фахівців для роботи на судна світового флоту;
- організація практики для студентів та курсантів;
- надання місць стажування для викладачів.

Функції ВНЗ в цьому випадку можуть міститися у наступному:

- підготовка фахівців конкретних спеціальностей та кваліфікації з необхідними знаннями та вміннями,;
- підвищення кваліфікації працівників кріюінгової компанії;
- проведення семінарів, тренінгів, майстер-класів з актуальних питань.

Висновок. Проведене дослідження показало, що наступним кроком на шляху використання кластерної концепції в Україні повинна бути практична реалізація, що дозволить активізувати взаємовигідне співробітництво в сфері підготовки моряків.

Кріюінгові компанії можуть удосконалити свою роботу за рахунок розвитку системи підготовки моряків шляхом інтеграції з галузевими ВНЗ, виробниками професійних тренажерів для навчання моряків, розробниками сучасного професійного програмного забезпечення та іншими учасниками сфери підготовки моряків.

При цьому, особливого значення набуває використання сучасного світового досвіду кластеризації. Потрібно повернутися до об'єднання науки, освіти та бізнесу для покращення якості підготовки моряків за рахунок осучаснення системи підготовки кадрів, що дозволить готувати моряків, конкурентоспроможних на ринку праці, та буде сприяти розвитку крїїнгових компаній.

Перелік посилань:

1. MANPOWER REPORT. The global supply and demand for seafarers in 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ics-shipping.org/docs/default-source/resources/safety-security-and-operations/manpower-report-2015-executive-summary.pdf?sfvrsn=16>
2. Таквор Оганесян Что нужно крїунгу? Смогут ли крїунговые компании решать проблемы сообща <http://odessa-life.od.ua/article/6366-Chto-nuzhno-kryuingu-Smogut-li-kryuingovye-kompanii-reshat-problemy-soobscha>
3. Бундюк Р.А. Управление персоналом крїунгового предприятия судоходной компании: теория и практика: монографія / Р.А. Бундюк. – Одесса: Феникс, 2011. – 222 с.
4. Исмаильчук Е.П. Структура и механизм функционирования крїунгового рынка / Е.П. Исмаильчук // Методи та засоби управління розвитком транспортних систем. – Одеса: Вид-во ОГМУ. – 2008. – Вип. 14. – С. 47-52.
5. Лукашевич В.М. Методологические подход к определению основных понятий кадрового менеджмента в сфере морского судоходства / В.М. Лукашевич // Вестник АГТУ. Сер.: Экономика. – Астрахань: Типография АГТУ. – 2013. – Вип. 2. – С. 112-117.
6. Гребенник Н.Г. Удосконалення системи підготовки кадрів для морської галузі / Н.Г. Гребенник, Чебанова Т.Є. // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні транспортні коридори: від захід-схід та шовковий шлях». (Одеса-Батумі. 30 квітня – 8 травня 2016 р.). Тез. допов. – Одеса: 2016. – С. 30-32.
7. Миюсов М.В. Роль України в кадровому забезпеченні глобальних морських перевозок / М.В. Миюсов // Тезиси докладов XI міжнародная конференция «Транспортная сеть Черноморского региона». (Одесса. 30–31 мая 2012 г.). – Одесса: 2012. – С. 32–34.
8. Гребенник Н.Г. Програма кластеризації в портовій діяльності України / В.І. Вороной, Н.Г. Гребенник, Ю.О. Наврозова // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. Зб. наук. праць. – Вип. 2(43). – Одеса: ОНМУ, 2013. – С. 16-27.
9. Ильницкий К. Украина заняла шестое место среди стран – поставщиков моряков / К. Ильницкий // Порты Украины. – 2016. - № 4. – С. 32-33.
10. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII редакція від 01.01.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>.
11. Постанова Кабінету Міністрів України № 1060 від 16.12.2015 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-2015-%D0%BF>
12. Посередництво у працевлаштуванні в Україні та за кордоном, згідно даних форми №1-ПА за 2014-2016 роки (річні дані). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>.
13. Конвенція про працю в морському судноплаванні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_519
14. Гребенник Н.Г. Морской кластер как инструмент реализации стратегии развития морских портов Украины. / Н.Г. Гребенник // Транспорт. – 2013. - № 21 (761). – С. 69-72.
15. Утворено міжнародний морський кластер за участі представників Херсонщини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khoda.gov.ua/utvoreno-mizhnarodnij-morskij-klaster-za-uchasti-predstavnikov-xersonshhni>.

Стаття надійшла: 10.04.2017 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горюв Д.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Махуренко Г.С. (Одеський національний морський університет)

